

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ค้นคว้าวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดระยอง และสถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งจะเสนอเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เรื่องราวเกี่ยวกับจังหวัดระยอง

ตอนที่ 2 รายงานการสำรวจโรงเรียนประถมศึกษา

ตอนที่ 3 บทความ หรือข้อคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรต่าง ๆ ที่บ่งชี้สถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา

ตอนที่ 4 งานค้นคว้า วิจัย หรือสำรวจที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา

ตอนที่ 1 เรื่องราวเกี่ยวกับจังหวัดระยอง

จังหวัดระยองตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย หรือเรียกว่าบริเวณฝั่งทะเลด้านตะวันออกของอ่าวไทย มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 3,990.24 ตารางกิโลเมตร มีรูปร่างคล้ายห้าเหลี่ยม ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบสลับเนินเขาเกี้ย ๆ มีภูเขา และป่าไม้อยู่ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือเป็นที่สูงซึ่งลาดลงสู่อ่าวไทย ทางตอนใต้มีที่ลุ่มซึ่งบางปีน้ำท่วม มีอาณาเขตติดต่อกับนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอบ้านบึง อำเภอพนัสนิคม อำเภอศรีราชา อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับอ่าวไทย มีความยาวตามชายฝั่งทะเลประมาณ 100 กิโลเมตร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอสทิงหมี่ จังหวัดชลบุรี

จังหวัดระยองแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 4 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมืองระยอง อำเภอแกลง อำเภอบ้านค่าย อำเภอปลวกแดง กิ่งอำเภอบ้านฉาง กิ่งอำเภอวังจันทร์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2525 : 9-11)

ประชากรของจังหวัดระยองในปี พ.ศ.2523 มีทั้งหมด 358,896 คน เป็นชาย 184,601 คน หญิง 174,295 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 108 คนต่อตารางกิโลเมตร (กระทรวงมหาดไทย , สำนักผังเมือง , 2524 : 135-137 , อ้างจากกองทะเบียน กรมการปกครอง)

ประชากรในจังหวัดระยองส่วนใหญ่มีอาชีพในค่านเกษตรกรรมโดยมีพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 1,917 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 60 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด ซึ่งมีการทำไร่มันสำปะหลัง ไร่อ้อย ยางพารา สวนผลไม้ เช่น เงาะ ทุเรียน พุทรา มะพร้าว มีการทำนา การประมง การพาณิชยกรรม และอุตสาหกรรมอีกด้วย โดยเฉพาะโรงงานอุตสาหกรรมนั้นมีดังนี้คือ โรงงานน้ำตาล โรงสีข้าว โรงทำแป้งมัน โรงงานทำน้ำปลา โรงน้ำแข็ง โรงงานแปรรูปไม้ค้ำยเครื่องจักร โรงงานเป็โทเคมีกัล อุตสาหกรรม แก๊ซธรรมชาติ ทั้งสองประการหลังนี้อาจจะมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ และสังคมของจังหวัดระยองในอนาคตเป็นอย่างมาก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2525:11)

จากรายงานการวิจัยเมืองระยอง (กระทรวงมหาดไทย สำนักผังเมือง 2521:30) ปรากฏว่าในช่วง พ.ศ.2500-2520 อัตราการเพิ่มของประชากรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตราการเพิ่มที่สูงมากคือประมาณร้อยละ 5.2 ต่อปี คือเฉลี่ย ปีละ 10,800 คน และมีความหนาแน่นเฉลี่ยประมาณ 102 คนต่อตารางกิโลเมตร

ส่วนในปี พ.ศ.2521-2522 อัตราการเพิ่มของประชากรต่อ 1,000 คนเป็น 22.25 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2523:9)

ส่วนอำเภอเมืองระยองนั้นมีความสำคัญมากในการพัฒนาอุตสาหกรรมภาคตะวันออก ในช่วงปี พ.ศ.2525-2529 เพราะรัฐบาลได้กำหนดพื้นที่บริเวณเป้าหมายหลักที่อยู่ระหว่างสนามบินอู่ตะเภา - ตำบลมาบตาพุดที่จะตั้งให้เป็นนิคมอุตสาหกรรมนั้น ประกอบไปด้วยพื้นที่ 6 ตำบล คือ ตำบลมาบตาพุด ห้วยโป่ง ทับมา เนินพระ มาบข่า และพนานิคม ซึ่ง 4 ตำบลแรกอยู่ในอำเภอเมือง 200,384 ไร่ ซึ่งแต่เดิมนั้นบริเวณนี้ใช้ในการปลูกพืชไร่ร้อยละ 51 ปลูกไม้ยืนต้นร้อยละ 25 และทำนาประมาณร้อยละ 15 ของพื้นที่ทั้งหมด (กระทรวงมหาดไทย , สำนักผังเมือง 2524:9)

ตอนที่ 2 รายงานการสำรวจโรงเรียนประถมศึกษา

ในปีพุทธศักราช 2507 กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำแบบประเมินมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา โดยวิธีประมวลข้อเท็จจริง และปัญหาต่าง ๆ ของโรงเรียนประถมศึกษาแล้วนำมาสร้างเป็นแบบประเมินค่ามาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาขึ้น โดยเน้นลักษณะ 4 ประการ คือ อาคารสถานที่และอุปกรณ์ การบริหารโรงเรียน การเรียนการสอน การจัดบริการ และร่วมมือกับชุมชน การประเมินให้อันดับคุณภาพเป็นคะแนน 6 อันดับ ตั้งแต่ 0 ถึง 6 คะแนน ความสำคัญจากหนังสือคู่มือประเมินมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา นำอันดับคุณภาพที่ได้มาวิเคราะห์ โดยแปลงคะแนนดิบแล้วหาค่าเฉลี่ย และหาค่าตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ (Percentile Rank) ระดับคะแนนมาตรฐานที่ปกติ (Normalized T-Score) นำผลที่ได้มาตัดสินว่าโรงเรียนใดอยู่ในระดับดีมาก ดีปานกลาง1 ปานกลาง2 ปานกลาง3 ควรแก้ไข และควรแก้ไขอย่างยิ่ง โดยเทียบกับเกณฑ์ในการวางระดับคะแนนที่ปกติ (อคิศักดิ์ เจริญพิทักษ์ 2520:73)

ในการประเมินผลโรงเรียนจะได้ทราบมาตรฐานของโรงเรียนว่าอยู่ในระดับใด ควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร แบบประเมินมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาได้มีการปรับปรุงกันมาเรื่อยๆ ระยะเวลา 5 ปี ปัจจุบันในการประเมินโรงเรียนประถมศึกษาได้ใช้เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ.2517 (กระทรวงศึกษาธิการ กรมสามัญศึกษา 2518:2)

ในปีพุทธศักราช 2512 ศิริเพ็ญ อิมสุข (2513 : 1-34) ได้ศึกษาการใช้ประโยชน์อาคารสถานที่ของโรงเรียนรัฐบาลในอำเภอลาดกระบัง จังหวัดพระนคร ใช้แบบสำรวจอาคารสถานที่โรงเรียนที่สร้างขึ้นสำรวจโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 19 โรงเรียน สำรวจจำนวนครูทั้งหมด จำนวนนักเรียน จำนวน และขนาดของห้องครูใหญ่ ห้องพักครู ห้องธุรการ ห้องประชุม ห้องอาคาร ห้องพยาบาล ห้องสมุด ห้องส้วม สนามหญ้า ขนาด และจำนวนนักเรียนในแต่ละห้อง ขนาดของห้องเรียนพิเศษ โดยมีเกณฑ์จากการสัมภาษณ์ อำเภอพิบูลย์ โดยใช้เกณฑ์พื้นที่ก่อนนักเรียน 1 คนดังนี้ ห้องวิทยาศาสตร์ 2.4 ตารางเมตร ห้องทัศนศึกษา 2.4 ตารางเมตร ห้องวิชาทั่วไป 1.2 ตารางเมตร ห้องประชุม 0.45 ตารางเมตร ห้องอาหาร 1 ตารางเมตร ห้องพยาบาล 0.16 ตารางเมตร ห้องสมุด 0.2 ตารางเมตร ห้องพักครู 4 ตารางเมตร ต่อ ครู 1 คน ห้องส้วมนักเรียนหญิง 100 คน ต่อ 5 ที่ ห้องส้วม

นักเรียนชาย และที่ปัสสาวะ 100 คน ต่อ 5 ที่ ผลการวิจัยปรากฏว่า โรงเรียนประถมศึกษา ในอำเภอลาดกระบัง ยังใช้สถานที่เรียนไม่เต็มที่ คือ มีอัตรการใช้ห้อง และอัตรการใช้พื้นที่เท่ากับร้อยละ 80.69 และ 69.39 ตามลำดับ แต่มีการใช้สถานที่ด้านบริหาร และ บริการถึงร้อยละ 266.33

ในปีพุทธศักราช 2513 รัชฎา เศรษฐชัย (2513 : 1-47) ได้ทำการสำรวจ และพยากรณ์ความต้องการอาคารสถานที่ของโรงเรียนประถมศึกษาของอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นการสำรวจ และประเมินผลสภาพอาคารสถานที่เรียนของโรงเรียนรัฐบาล ระดับประถมศึกษา และคาดคะเนจำนวนห้องเรียนที่จะต้องหาเพิ่มขึ้นในระหว่างปีการศึกษา 2513 ถึง 2517 โดยใช้ขนาดชั้นเรียน 45 คน โรงเรียนที่สำรวจมี 41 โรงเรียนในระดับประถมศึกษาตอนต้น และอีก 14 โรงเรียนในระดับประถมศึกษาตอนปลาย โดยใช้แบบสำรวจที่สร้างขึ้นจากเกณฑ์ขั้นค่าสุดสำหรับโรงเรียนในแถบเอเชียกับมาตรฐานบางอย่างของสหรัฐอเมริกา และจากการสัมภาษณ์สถาปนิกทางด้านการอาคารสถานที่เรียนเป็นเกณฑ์มาตรฐาน โดยแบ่งเป็นหมวดต่าง ๆ ได้แก่ บริเวณที่ตั้งของโรงเรียน หมวดสถานที่ทางด้านการเรียน การสอน หมวดสถานที่ทางด้านการบริหาร หมวดสถานที่ทางด้านการศึกษ่อกภายใน หมวดสถานที่ทางด้านการบริการ โดยใช้คะแนนสภาพที่ได้มาตรฐานเป็น 1 คะแนน สภาพที่ต่ำกว่ามาตรฐานไม่ให้คะแนน คะแนนเต็มทั้ง 5 หมวด ของโรงเรียนประถมคันเท่ากับ 20 และประถมปลายเท่ากับ 22 คะแนน นำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าคะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของโรงเรียนแต่ละระดับ และนำมาเปรียบเทียบสภาพอาคารสถานที่เรียนของโรงเรียนเป็นรายโรงเรียนกับระดับเฉลี่ยปานกลางที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 จำแนกสภาพอาคารสถานที่เป็น 3 สภาพ คือ สภาพที่อยู่สูงกว่าระดับเฉลี่ยปานกลาง สภาพที่อยู่ในระดับเฉลี่ยปานกลางเป็นสภาพที่ใช้ได้ และสภาพที่อยู่ต่ำกว่าระดับเฉลี่ยปานกลางเป็นสภาพที่ใช้ไม่ได้ ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนทั้งสองระดับมีอาคารสถานที่เรียนโดยทั่วไปอยู่ในสภาพที่ใช้ได้เป็นจำนวนมากกว่าโรงเรียนที่มีสภาพใช้การไม่ได้ สำหรับการคาดคะเนจำนวนห้องเรียนนั้น อาศัยการคาดคะเนจำนวนนักเรียนในอนาคตเป็นหลักแล้วใช้สถิติแนวโน้มในอดีตเข้าช่วย ผลการวิจัยพบว่า ภายในปี 2517 อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จะต้องการห้องเรียนระดับประถมศึกษาเพิ่มขึ้นทั้งหมด 146 ห้อง

ในปีพุทธศักราช 2514 สุวรรณ ประวรพงษ์ (2514 : 1-34) ได้ศึกษาความ
 ต้องการอาคารสถานที่ระดับประถมศึกษาของอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม โดยศึกษา
 แปลงแบบสำรวจของ ศิริเพ็ญ อิ่มสุข สำรวจโรงเรียน 73 โรงเรียน คำนวณหาค่าการใช้
 ประโยชน์ของอาคารสถานที่ โดยหามัธยิมเลขคณิตของอัตราการใช้ห้อง และอัตราการใช้พื้นที่
 คือนักเรียน และทดสอบค่าซี ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนทั้งหมดยังใช้ประโยชน์ห้องเรียนไม่
 เต็มที่แต่ในค่านอัตราการใช้พื้นที่คือนักเรียนเต็มที่ ไม่มีขาดหรือเกินในระดับความมีนัยสำคัญ
 .05 และโรงเรียนต้องการพื้นที่ค่านบริหาร และบริการ 20,551.06 ตารางเมตร ต้อง
 การห้องส้วม และที่ปัสสาวะชายจำนวน 407 ที่ สำหรับการคาดคะเนจำนวนอาคารสถานที่
 เรียนที่ต้องการจริงเพื่อให้เพียงพอกับจำนวนประชากรนักเรียนที่เพิ่มขึ้นระหว่างปีการศึกษา
 2514 ถึง 2518 จะมีจำนวน 20 ห้องเรียน และต้องการพื้นที่ทางค่านบริหาร และบริการ
 22,825.75 ตารางเมตร และต้องการห้องส้วม และที่ปัสสาวะชายจำนวน 561 ที่

ในปีพุทธศักราช 2517 วิทย์ แก้วเกษม (2517 : 1-76) ได้ทำการสำรวจการ
 ประปา ห้องส้วม และโรงอาหารของโรงเรียนประถมศึกษานอกเขตเทศบาล ภาคตะวันออกเฉียง
 เหนือจำนวน 1,768 โรงเรียน โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามเกี่ยวกับลักษณะ
 ทั่วไปของโรงเรียน ประปา ห้องส้วม และที่ปัสสาวะ โรงอาหาร นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์
 โดยวิธีหาค่าร้อยละ และค่ามัธยิมเลขคณิต ผลการวิจัยพบว่า ประปาโรงเรียนมีเพียง
 ร้อยละ 10 ของโรงเรียนทั้งหมด การจัดน้ำดื่มในโรงเรียนยังไม่เพียงพอ ขาดอุปกรณ์
 ในการใช้ดื่มและค่านความสะอาด จำนวนห้องส้วมที่ไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน และความ
 สะอาดไม่ดีพอ ขาดอุปกรณ์ นักเรียนต้องนำมาเอง ที่ปัสสาวะชายมีจำนวนน้อย ที่มีเป็นแบบ
 ชั่วคราว โรงเรียนมีโรงอาหารร้อยละ 17 ซึ่งส่วนมากเป็นโรงอาหารชั่วคราว โครงการ
 อาหารกลางวันในโรงเรียนแทบจะไม่มีเลย เพราะนักเรียนส่วนมากกลับไปรับประทาน
 ที่บ้าน

ในปีพุทธศักราช 2518 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนัก
 นายกรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงศึกษาธิการ (2518 : 7-15) ได้ทำการ
 วิจัยประสิทธิภาพโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อศึกษาถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลทาง
 การเรียนของนักเรียน ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา ซึ่งได้ผลการวิจัยโดยสรุป
 ดังต่อไปนี้ ในเรื่อง ฤทธิครู ครูของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ร้อยละ 76 มีฤทธิ
 ประกาศนียบัตรชั้นสูง หรือปริญญา ส่วนครูองค์การบริหารส่วนจังหวัด และโรงเรียนราษฎร์

มีวุฒิคงกล่าวเพียง 24.8 และ 6.7 ตามลำดับ ครูโรงเรียนราษฎร์มากกว่าร้อยละ 65 เป็นผู้ที่ไม่มีวุฒิครูเลย สำหรับอัตราส่วนนักเรียนต่อครู 1 คน พบว่าโรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา มีอัตราส่วนค่าคือ นักเรียน 23 และ 25 คนต่อครู 1 คน ส่วนโรงเรียนเทศบาล และโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอัตราส่วนสูงคือ นักเรียน 31 และ 32 คน ต่อครู 1 คน สำหรับพื้นที่ห้องเรียนต่อหัวในกรุงเทพมหานครเท่ากับ 1.37 ตารางเมตรต่อนักเรียน 1 คน ในภาคเหนือเท่ากับ 1.74 ตารางเมตร ต่อ นักเรียน 1 คน ซึ่งแออัดน้อยที่สุด ส่วนอัตรากារสอบไล่ได้ และอัตราการตกซ้ำชั้น ค่าเฉลี่ยชั้นประถมปีที่ 1 ถึง ชั้นประถมปีที่ 4 แตกต่างกันตามประเภทของโรงเรียน โดยโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอัตราการสอบไล่ได้ค่าที่สุด และอัตราการตกซ้ำชั้นสูงที่สุด ส่วนโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา มีอัตราการสอบไล่ได้สูงที่สุด และอัตราการตกซ้ำชั้นค่าที่สุด

ในปีพุทธศักราช 2519 คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงศึกษาธิการ (2519 : 7-17) ได้ศึกษาเรื่องค่าใช้จ่ายทางการศึกษา อาคารสถานที่ และครู ผลการวิจัยปรากฏว่า อาคารเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่เป็นอาคารเรียนชั่วคราว มีถึงร้อยละ 43.88 ซึ่งเป็นโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด และมีโรงเรียนอีกจำนวนหนึ่งตั้งอาศัยศาลาวัดเป็นที่เรียน สำหรับพื้นที่ห้องเรียนเฉลี่ยต่อนักเรียน 1 คน โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา โรงเรียนเทศบาลมีพื้นที่เฉลี่ยต่อนักเรียนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานของยูเนสโก (1.50 ตารางเมตรต่อนักเรียน 1 คน) เรื่องผลการสอบไล่ปลายปีของนักเรียนตั้งแต่ปีการศึกษา 2512-2515 ปรากฏว่า ร้อยละของนักเรียนที่สอบไล่ได้เท่ากับ 91.45, 91.74, 92.52 และ 92.99 ตามลำดับ สำหรับวุฒิครูตั้งแต่ปีการศึกษา 2512-2516 พบว่าครูไม่มีวุฒิตึกเป็นร้อยละ 25.55, 25.11, 23.37, 22.45 และ 21.01 ตามลำดับ จำแนกตามประเภทโรงเรียน ในปีการศึกษา 2512 ปรากฏว่า โรงเรียนราษฎร์มีครูที่ไม่มีวุฒิเป็นจำนวนร้อยละ 51.48 ในขณะที่โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษามีเพียงร้อยละ 7.22 อัตราส่วนครูต่อนักเรียนนั้น พบว่า ครูในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 คน รับผิดชอบนักเรียน 32 คน ขณะที่ครูโรงเรียนราษฎร์ 1 คน รับผิดชอบนักเรียน 23 คน สำหรับปีการศึกษา 2515 ไม่มีโรงเรียนประเภทใดที่ครูรับผิดชอบนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนด (1 : 35 คน) ส่วนเรื่องราวรับของโรงเรียน ซึ่งแบ่งเป็นรายได้ที่โรงเรียนจัดหา

ตัวเอง และเอกชนบริจาค้นั้น ค่าเฉลี่ยของเงินรายได้ที่โรงเรียนจัดหาได้เอง และเอกชนบริจาค้นั้น ค่าเฉลี่ยของเงินรายได้ที่โรงเรียนจัดหาเองก่อนักเรียนตั้งแต่ปีการศึกษา 2512-2516 คือ 18.06, 20.96, 22.71, 28.22 และ 22.95 บาทตามลำดับ ส่วนที่เอกชนบริจาคคือ 18.49, 15.70, 13.57, 19.96 และ 15.31 บาท จะเห็นได้ว่าโรงเรียนส่วนมากมีรายได้จากการที่โรงเรียนจัดหาได้เองเป็นส่วนใหญ่

ตอนที่ 3 บทความ หรือข้อคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรต่าง ๆ ที่บ่งชี้สถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา

จากการศึกษารวบรวมคดีที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพทางการประถมศึกษาพอที่จะประมวลตัวบ่งชี้ความเจริญก้าวหน้าทางการประถมศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาโดยทั่วไปได้ 14 ตัวแปร ซึ่งแต่ละตัวแปรได้มีนักวิชาการ และสถาบันต่าง ๆ กำหนดเกณฑ์ไว้แตกต่างกัน พอจะประมวลได้ดังนี้

1. พื้นที่ของโรงเรียน กระทรวงศึกษาได้กำหนดคบริเวณโรงเรียนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 10 ตารางเมตรต่อนักเรียน 1 คน โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 500, 800, 1,000 และ 2,000 คน ควรจะมีบริเวณประมาณ 15, 22, 26 และ 30 ไร่ ตามลำดับ (ภิญโญ สาคร 2519 : 299) สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ประยุกต์แห่งประเทศไทย (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ประยุกต์แห่งประเทศไทย ศูนย์วิจัย และพัฒนาก่อสร้างแห่งชาติ 2517 : 4-6) ได้เสนอขนาดของที่ดินของโรงเรียนประถมศึกษาไว้ว่า โรงเรียนประถมศึกษาประจำหมู่บ้าน ตำบลอำเภอ ควรมีเนื้อที่อย่างน้อย 30 ไร่ สำหรับนักเรียนสูงสุด 600 คน และ 50 ไร่ สำหรับนักเรียนสูงสุด 1,000 คน ยูเนสโก ได้เสนอแนะในเรื่องนี้ไว้ว่า เกณฑ์นักเรียนสูงสุด 1,000 คนจะต้องการที่ดินเพียง 5,000 ตารางเมตร หรือ 3 ไร่ 50 ตารางวา (สถาบันวิทยาศาสตร์ประยุกต์แห่งประเทศไทย ศูนย์วิจัย และพัฒนาก่อสร้างแห่งชาติ 2517 : 4-5) สำหรับในประเทศสหรัฐอเมริกา คณะกรรมการก่อสร้างโรงเรียนได้เสนอแนะพื้นที่ของโรงเรียนเป็นมาตรฐานไว้ว่า โรงเรียนประถมศึกษาควรมีพื้นที่ประมาณ 5 เอเคอร์ (1 เอเคอร์ เท่ากับ $2 \frac{1}{2}$ ไร่) และเพิ่มขึ้น 1 เอเคอร์ สำหรับนักเรียน 100 คน เช่น โรงเรียนประถมศึกษามีนักเรียน 200 คน ควรมีเนื้อที่ของโรงเรียน 7 เอเคอร์ (ควงเคื่อน พิศาลบุตร 2513 : 136)

2. ครู องค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้คุณภาพการศึกษาดีประการหนึ่งก็คือคุณภาพของครู ครูจะทำการสอนได้ผลหรือไม่ประการหนึ่งขึ้นอยู่กับครู

(ข่าวรั บั้วศรี 2508 : 16) กรมสามัญศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ กรมสามัญศึกษา 2518 : 23) ได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาว่าควรมีครูอย่างต่ำ ประกาศนียบัตรการศึกษา หรือเทียบเท่า ยูเนสโก (1965 : 107-110) ได้เสนอแนะว่า ครูที่ทำการในระดับประถมศึกษาควรจะสามารถจัดการศึกษา 10 และเรียนต่อในระดับฝึกหัดครู อีก 2-3 ปี แล้วแต่ลักษณะของการพัฒนาแต่ละประเทศ ในประเทศสาธารณรัฐเกาหลี ได้กำหนดมาตรฐานของวุฒิครูที่ทำการสอนในระดับประถมศึกษาต้องสามารถจัดการศึกษาระดับ ประกาศนียบัตรจากวิทยาลัยครู (Ministry of Education Republic of Korea 1968 : 32)

3. จำนวนครู การจัดอัตราค่าจ้างครูให้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็นต่อความเจริญก้าวหน้า และการประสพผลสัมฤทธิ์ในการ เรเรียนของนักเรียน อัตรา ส่วนครูต่อนักเรียนเป็นสิ่งที่จะรักษาคุณภาพการ เรเรียนการสอนให้ได้ผลดีตามสมควร อัตรา ส่วนครูต่อนักเรียนในระดับประถมศึกษาตอนต้น 1 : 30 และระดับประถมศึกษาตอนปลาย 1 : 25 (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ประยุกต์แห่งประเทศไทย ศูนย์วิจัย และพัฒนาการ ก่อสร้างแห่งชาติ 2517 : 3-7) ซึ่งตรงกับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2517 (กระทรวงศึกษาธิการ กรมสามัญศึกษา 2518 : 23)

4. จำนวนนักเรียนที่สอบไล่ได้ ผลการเรียนของนักเรียนเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญ ประการหนึ่งของมาตรฐานโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งขั้นประโยคการศึกษา จากการ วิจัยประสิทธิภาพของโรงเรียนประถมศึกษาพบว่า นักเรียนในชั้นประถมปีที่ 4 และชั้น ประถมปีที่ 7 ที่สอบไล่ได้ ในปีการศึกษา 2512-2515 นั้น มีอัตราใกล้เคียงกัน (คณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ 2519 : 30)

5. ห้องเรียน ควรอยู่ในสภาพที่ใช้การได้ดี เป็นสัดส่วน มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนพร้อม สุลักษณะของห้องก็เป็นสิ่งสำคัญ ควรปราศจาก เสียง ฝุ่น กลิ่น ควัน และสิ่งอื่น ๆ ที่ทำความรบกวนการเรียนการสอน นอกจากนี้ควรมี แสงสว่างพอเหมาะ (สุมิตร คุณานุกร และคณะ 2519 : 89) เกินขนาดห้องเรียน สำหรับประเทศไทย เคยใช้ขนาดกว้าง 7 เมตร ยาว 9 เมตร สำหรับบรรจุนักเรียน 45 คน ต่อมาเปลี่ยนเป็นขนาดกว้าง 6 เมตร ยาว 8 เมตร สำหรับนักเรียน 35 คน ต่อมานักเรียนเพิ่มขึ้นยังสร้างโรงเรียนใหม่ไม่ได้ ห้องเรียนจึงต้องรับนักเรียนให้ได้ถึง 45 คน และพยายามสร้างห้องเรียนให้เป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสมากกว่าสี่เหลี่ยมผืนผ้าเพื่อสะดวก

ในการเปลี่ยนที่นั่งของนักเรียน จึงให้มีขนาดกว้างประมาณ 7.5 เมตร ยาวประมาณ 8.2 เมตร คือมีพื้นที่ประมาณ 63 ตารางเมตร เพื่อรับนักเรียน 45 คน ตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ หรือยึดหลักนักเรียน 1 คน ต่อพื้นที่ 1.4 ตารางเมตร (ภิญโญ สาร 2519 : 331) อย่างไรก็ตามเกณฑ์มาตรฐานพื้นที่ห้องต่าง ๆ ของโรงเรียนประถมศึกษาในประเทศไทย ยังไม่มีเกณฑ์ที่แน่นอน แต่มีข้อเสนอแนะให้ใช้จำนวนห้องเรียนเป็นตัวกำหนดขนาดพื้นที่ หรือจำนวนของห้องอื่น ๆ โดยที่ขนาดของห้องเรียนให้ถือมาตรฐานกว้าง 6 เมตร ยาว 9 เมตร (กระทรวงศึกษาธิการ กองการประถมศึกษา 2521)

Vickery (1964 : 26) แนะนำขนาดของห้องเรียนโดยเฉลี่ย พื้นที่ห้องเรียนห้องไม่น้อยกว่า 1.2 ตารางเมตรต่อนักเรียน 1 คน Church (1953 : 43) ทำการสำรวจโรงเรียนพบว่า โรงเรียนประถมศึกษาควรจะใช้เนื้อที่ 2.25 ตารางเมตรต่อนักเรียน 1 คน และสำหรับห้องเรียนพิเศษ ควรเท่ากับ 1.35-6.75 ตารางเมตรต่อนักเรียน 1 คน Young (1953 : 74) เสนอเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับขนาดและพื้นที่ของโรงเรียนประถมศึกษา คือ ห้องเรียน และห้องวิทยาศาสตร์ทั่วไปควรใช้พื้นที่ต่อนักเรียน 1 คน เท่ากับ 2.25 ตารางเมตร

6. จำนวนนักเรียนที่มีอาหารกลางวันรับประทาน ในการสำรวจหาสถานภาพทางการประถมศึกษาของอำเภอต่าง ๆ ในประเทศไทย ปีการศึกษา 2504 หม่อมหลวงชัชชุมสาย ได้เสนอให้จำนวนนักเรียนที่มีอาหารกลางวันรับประทานเป็นตัวกำหนดสถานภาพทางการศึกษา เพื่อบ่งชี้ความเจริญของอำเภอในเชิงการศึกษา (ม.ล.ชัชชุมสาย และคณะ 2506 : 61) มีนักเรียนจำนวนมากที่ยากจนขาดอาหารกลางวันรับประทานทำให้มีผลต่อการเรียน ได้มีโครงการจัดอาหารกลางวันเพื่อให้เด็กได้มีอาหารรับประทาน โดยโรงเรียนจัดขึ้นเพื่อบริการเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับประทานอาหารราคาถูก หลักโภชนาการ และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้หาความรู้ทางด้านโภชนาการ รวมทั้งเป็นการฝึกนิสัยต่าง ๆ ในอันที่จะช่วยส่งเสริมการโภชนาการที่ดี และป้องกันโรคขาดอาหารอีกด้วย (ดวงเดือน พิศาลบุตร 2513 : 163) การจัดบริการอาหารกลางวัน โรงเรียนอาจจะจัดเอง หรือให้กลุ่มบุคคลอื่นจัด แต่ต้องอยู่ในความดูแลของคณะกรรมการอาหารและโภชนาการของโรงเรียนโดยโรงเรียนต้องจัดโรงอาหารที่มีวัสดุอุปกรณ์เพื่ออำนวยความสะดวกอย่างครบครัน และพอเพียง เพื่อให้ให้นักเรียน และครูรับประทานอาหารพร้อมกัน โรงเรียนไม่ควรจัดสถานที่รับประทานอาหารเป็นพิเศษ พร้อมทั้งให้สิทธิพิเศษในเรื่องการ

บริการสำหรับครูโดยเฉพาะ (สมิทร คุชานุกร และคณะ 2519 : 89)

7. พื้นที่คานบริการ ศูนย์วิจัย และพัฒนาการก่อสร้างแห่งชาติ (2517 : 4-5) เสนอแนะพื้นที่สำหรับกิจกรรมคานการบริหารโรงเรียนว่าขึ้นอยู่กับขนาดของโรงเรียน ถ้าเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ของงานเนื้อที่สำหรับฝ่ายวิชาการ และธุรการ แต่ถ้าเป็นโรงเรียนขนาดเล็กอาจรวมกันไว้ในห้องพักครู และจัดแบ่งออกเป็นสัดส่วนตามประโยชน์การใช้สอย ภิญโญ สาร (2519 : 297) เสนอแนะว่าพื้นที่ภายในควรมีที่ว่างพอเหมาะที่จะนั่งประชุมครูคราวละ 10-12 คนได้ Young (1953 : 73) เสนอเกณฑ์ที่ห้องธุรการ หรือห้องครูใหญ่เป็นห้องโดยเฉพาะ มีพื้นที่ไม่น้อยกว่า 30 ตารางเมตร

8. พื้นที่ห้องสมุด ห้องสมุดถือว่าเป็นศูนย์กลางของอาคารเรียนต่าง ๆ ตามหลักเกณฑ์โดยทั่วไปจะต้องมีเนื้อที่ให้คนเข้าไปใช้ได้แต่ละครั้งประมาณ 15 % ของจำนวนผู้คนในสถานศึกษา (ปริญา อังศุสิงห์ 2521 : 13) สำหรับโรงเรียนประถมเล็ก ๆ อาจแบ่งส่วนหนึ่งของห้องเรียนเป็นห้องสมุด สำหรับโรงเรียนประถมที่มีขนาดใหญ่ ควรมีห้องสมุดสำหรับศึกษาค้นคว้า โดยมีขนาดเท่ากับห้องเรียน 1 ห้อง โดยประมาณ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ประยุกต์แห่งประเทศไทย ศูนย์วิจัย และพัฒนาการก่อสร้าง 2517 : 5-1) ในบางห้องเรียนอาจมีห้องเรียนไม่เพียงพอ อาจใช้มุมห้องเรียนใดห้องเรียนหนึ่งกันเป็นสัดส่วน เพื่อจะได้ไม่รบกวนกัน มีแสงสว่างพอเพียง อากาศถ่ายเทได้สะดวก มีที่สำหรับนั่งเขียนและอ่านหนังสือได้ แลสปิดได้ตลอดวัน มีบรรยากาศเป็นกันเอง

(ทรรศนิยา กัลยาณมิตร 2514 : 365) ภิญโญ สาร (2519 : 29) กล่าวถึงห้องสมุดโรงเรียนควรมีขนาดกว้างประมาณ 8-10 เมตร ยาวประมาณ 16-17 เมตร เพื่อบรรจุนักเรียนคราวละประมาณ 75-80 คน หรือพื้นที่ประมาณ 2.1 ตารางเมตร ต่อนักเรียน 1 คน

9. จำนวนหนังสือในห้องสมุด หนังสือในห้องสมุดควรมีหนังสือแบบเรียนวารสาร สารคดี บันเทิงคดี มีหลายเรื่องเพียงพอกับจำนวนนักเรียน และเหมาะสมกับวัย (กระทรวงศึกษาธิการ กรมสามัญศึกษา 2519 : 13) Cardener (1954 : 66) ได้เสนอแนะว่า อัตราส่วนของหนังสือกับนักเรียนในโรงเรียนนั้นไม่มีมาตรฐานกำหนดไว้แน่นอน แต่อย่างน้อยที่สุดควรจะเป็น 3-5 เล่มต่อนักเรียน 1 คน

10. พื้นที่โรงฝึกงาน โรงเรียนใดที่เปิดทำการสอนถึงชั้นประถมศึกษาตอนปลายจะต้องมีโรงฝึกงานพร้อมอุปกรณ์การเรียนอย่างเพียงพอ (กระทรวงศึกษาธิการ กรมสามัญศึกษา 2518 : 16) ขนาดประมาณ 2 เท่าของห้องเรียน (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ประยุกต์แห่งประเทศไทย ศูนย์วิจัย และพัฒนาการก่อสร้าง 2517 : 5-2) Young (1953 : 75) เสนอขนาดโรงฝึกงานควรมีพื้นที่ 6.7 ตารางเมตร ค่อนักเรียน 1 คน ส่วน Caudill เสนอขนาดโรงฝึกงานโดยทั่วไป 4.5-6 ตารางเมตร ค่อนักเรียน 1 คน โรงฝึกงานเกษตรกรรมและโรงฝึกงานช่างไม้ควรมีพื้นที่ 7-8 ตารางเมตรต่อคน (ปริญา อังศุสิงห์ 2521 : 22) สำหรับยูเนสโก (Bulletin of the UNESCO Regional Office for Education in Asia 1976 : 135) ได้กำหนดมาตรฐานพื้นที่ห้องของโรงเรียนในแถบเอเชียว่า โรงฝึกงานควรมีขนาดอย่างต่ำ 2.2 ตารางเมตร ต่อคน

11. พื้นที่โรงอาหาร เป็นอาคารประกอบ หรือเป็นสถานที่จัดไว้โดยเฉพาะ มีพื้นที่สามารถใช้ได้ครึ่งละหนึ่งในส่วนของนักเรียนทั้งหมด เมื่อคิดเป็นพื้นที่ 0.9 ตารางเมตร ค่อนักเรียน 1 คน (Young 1953 : 75) ซึ่งตรงกับเกณฑ์ Vickery ได้เสนอไว้ (Vickery 1964 : 8) Caudill ได้เสนอขนาดของโรงอาหารแบบช่วยตนเองมีเนื้อที่ 1-2 ตารางเมตร ต่อคน (ปริญา อังศุสิงห์ 2521 : 22)

12. พื้นที่ห้องพยาบาล สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดนักเรียนไม่เกิน 600 คน อาจจัดไว้เป็นส่วนหนึ่งของห้องพัสดุ หรือแล้วแต่จะเหมาะสม (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ประยุกต์แห่งประเทศไทย ศูนย์วิจัย และพัฒนาการก่อสร้าง 2517 : 3-5) ห้องพยาบาลควรอยู่ติดกับห้องธุรการ เพื่อให้ฝ่ายธุรการดูแลเวลาครูพยาบาลไม่อยู่ (ภิญโญ สาธร 2519 : 297) ชัญญา เศรษฐชัย (2513 : 20) ใช้เกณฑ์ของ อ่าพัน พงศ์ไพฑูรย์ ที่ว่า โรงเรียนที่มีนักเรียนน้อยกว่า 100 คน ห้องพยาบาลมีพื้นที่ไม่น้อยกว่า 16 ตารางเมตร หรือคิดเฉลี่ยพื้นที่ห้องไม่น้อยกว่า 0.16 ตารางเมตร ค่อนักเรียน 1 คน Young (1953 : 75) ได้เสนอเกณฑ์มาตรฐานของห้องพยาบาลสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก 22.5 ตารางเมตร และขนาดใหญ่ 100 ตารางเมตร Testa and Habibzadeh (1975 : 121) ได้เสนอค่าต่ำสุดของห้องพยาบาล โดยให้จำนวนห้องเป็นตัวกำหนดพื้นที่ ถ้ามีห้องเรียน 1-10 ห้อง ควรมีพื้นที่

ห้องพยาบาลหนึ่งห้องขนาด 9 ตารางเมตร ถ้ามี่ 15 ห้องเรียน ความพื้นที่ห้องพยาบาล 12 ตารางเมตร และถ้ามี่ห้องเรียน 20 ห้อง ห้องพยาบาลควรมี่พื้นที่ 15 ตารางเมตร

13. แหล่งน้ำดื่ม น้ำดื่มควรเป็นน้ำที่สะอาด เช่น น้ำประปา น้ำฝน น้ำบาดาล และจัดใส่ถังอิสระ หรือชนิดที่มี่ท่อประปาใช้โดยใช้ระบบเก็บน้ำฝน และน้ำธรรมชาติ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ประยุกต์แห่งประเทศไทย ศูนย์วิจัย และพัฒนาการก่อสร้าง 2517 : 3-5) Young (1953 : 76) เสนอแนะให้มีน้ำพุสำหรับคี่ม อาคารเรียนชั้นละ 1 ที่ หรือน้ำพุสำหรับคี่ม 1 ที่ต่อนักเรียน 75 คน

14. จำนวนห้องส้วม เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ กรมสามัญศึกษา 2518 : 4) ได้กำหนดคี่ตราบส่วนของส้วมต่อจำนวนนักเรียนไว้ดังนี้

ส้วมชาย 3 ที่ต่อนักเรียน 100 คน และเพิ่มขึ้น 1 ที่ ต่อ 50 คน

ส้วมหญิง 5 ที่ต่อนักเรียน 100 คน และเพิ่มขึ้น 1 ที่ ต่อ 35 คน

ที่ปัสสาวะชายควรมี่ 1 ที่ ต่อนักเรียน 50 คน

แตกกองออกแบบ และก่อสร้างของกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (ภิญโญ สาธร 2519 : 299) ยึดหลักดังนี้

	จำนวนนักเรียน	ส้วม	ที่ปัสสาวะ
โรงเรียนชาย	100 คน	2 ที่	3 ที่
	200 คน	4 ที่	5 ที่
	400 คน	6 ที่	6 ที่
	800 - 1,200 คน	8 ที่	8 ที่
โรงเรียนหญิง	100 คน	4 ที่	
	200 คน	6 ที่	
	400 คน	8 ที่	
	800 - 1,200 คน	12 ที่	

ส่วนยูเนสโก (UNESCO 1966 : 45) ได้เสนอแนะเรื่องห้องน้ำและส้วมไว้ดังนี้

นักเรียนชาย

ส้วม 4 ที่ และที่ปัสสาวะยาว 1.8 เมตร นักเรียน 100 คน

ในที่มี่น้ำประปาใช้

ส้วม 3 ที่ และที่ปัสสาวะยาว 1.8 เมตร นักเรียน 100 คน

ในที่ที่ไม่มีน้ำประปาใช้

นักเรียนหญิง

ส้วม 3 ที่ต่อนักเรียน 50 คนแรก

ส้วม 3 ที่ต่อนักเรียน 50 คนขึ้นไป

ส้วม 4 ที่ต่อส่วนที่เพิ่มทุก ๆ 100 คน

Young (1953 : 77) ได้เสนอแนะว่า ห้องน้ำห้องส้วมคึกจากจำนวนที่ต่อจำนวนเด็กที่ใช้ คือ ห้องส้วม 1 ที่ต่อนักเรียนหญิง 30 คน และ 1 ที่ต่อนักเรียนชาย 90 คน

Neufert (1970 : 163) เสนอเกณฑ์เกี่ยวกับห้องส้วมดังนี้
 ส้วม 1 ที่ต่อเด็กชาย 40 คน หรือ ต่อจำนวนเด็ก 1 ห้องเรียน ที่บัสสาวะ 1 ที่ต่อเด็กชาย 20 คน และส้วม 1 ที่ต่อเด็กหญิง 25 คน หรือครึ่งห้องเรียน สำหรับครู ส้วม 1 ที่ต่อครูชาย 5 คน และส้วม 1 ที่ต่อครูหญิง 2 คน

ตอนที่ 4 งานค้นคว้า วิจัย หรือสำรวจที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา

ศาสตราจารย์ หม่อมหลวงศุภย์ ชุมสาย และคณะ (2506 : 1-103) ได้ทำการสำรวจหาสถานภาพทางการประถมศึกษาของอำเภอต่าง ๆ ในประเทศไทย มีการศึกษา 2504 เพื่อประมวลข้อมูลทางการศึกษาไว้ใช้ประโยชน์ในการจัดการ และการบริหารการศึกษาในส่วนภูมิภาค และวางแบบแผนเกี่ยวกับการวิจัยทางการศึกษา และการสร้างข้อสอบ พร้อมทั้งจัดจำพวกอำเภอต่าง ๆ ตามสภาพทางการประถมศึกษาของอำเภอต่าง ๆ ในภูมิภาค โดยศึกษาเกี่ยวกับครู สภาพของโรงเรียน สภาวะบางประการของนักเรียน โดยทำการสำรวจโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับ จำกัดเพียงภาวะของครูโรงเรียน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวนโรงเรียน 2,904 โรงเรียน จาก 476 อำเภอทั่วประเทศ ยกเว้นโรงเรียนในอำเภอชั้นในของจังหวัดพระนครและธนบุรี

คณะผู้วิจัยได้จัดแบบสำรวจเป็นแบบกระตุ้ตามส่งไปให้ศึกษาธิการอำเภอต่าง ๆ เป็นผู้ตอบแล้วส่งคืนมาทำการวิเคราะห์ โดยนำข้อมูลที่ได้มาคำนวณหาค่า คีชีนเชิงเดี่ยว คีชีนประกอบต่างถ่วงน้ำหนัก เพื่อบ่งชี้สถานภาพทางการศึกษาของแต่ละอำเภอ

ผลการวิจัยพบว่า อำเภอที่มีสถานภาพทางการศึกษาคือเป็นอันดับหนึ่ง ได้แก่ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี อำเภอบางคมณี จังหวัดสมุทรปราการ และอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ส่วนการจัดอันดับจังหวัดนั้น คิดถ่วงเฉลี่ยค้ำขึ้นบ่งชี้สถานภาพทางการศึกษาของอำเภอต่าง ๆ ในแต่ละจังหวัดพบว่า อันดับ 1 และ 2 ไม่มีจังหวัดใดเลย มีทั้งแต่ อันดับ 3 มี 3 จังหวัด ได้แก่ จันทบุรี ระยอง สมุทรสงคราม และอันดับสุดท้ายได้แก่ จังหวัดกระบี่ จากข้อค้นพบนี้ช่วยให้ได้ทราบว่าอำเภอใดมีความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษาสูงกว่าอำเภอใด เพื่อจะได้จัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาการศึกษาของอำเภอนั้น และเพื่อให้เจ้าหน้าที่บริหารการศึกษาในส่วนกลางได้ทราบถึงความบกพร่องในเรื่องใดมากน้อยเพียงใด จะได้หาทางแก้ไขต่อไป

ในปีพุทธศักราช 2521 วิวัฒน์ ปานชุ่มจิตร (2521 : 1-76) ได้ทำการสำรวจสถานภาพทางการประถมศึกษาในเขตรังสิตใต้ จังหวัดปทุมธานี โดยทำการสำรวจโรงเรียน 51 โรงเรียน ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของโรงเรียนประถมศึกษาตั้งแต่ระดับชั้น ประถมปีที่ 1 ถึงชั้นประถมปีที่ 7 โดยวิธีการสำรวจโรงเรียน รวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ และครู โดยใช้แบบสำรวจโรงเรียนที่ได้สร้างขึ้น และใช้เทคนิคในการสังเกตสภาพลักษณะทั่วไปของโรงเรียน เมื่อได้ข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ คำนวณหาค้ำขึ้นบ่งชี้สถานภาพทางการประถมศึกษาของแต่ละโรงเรียน ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. ค้ำขึ้นบ่งชี้สถานภาพทางการประถมศึกษามีค่าระหว่าง 66.557-150.036
2. โรงเรียนวัดกลางคลองสี่ อำเภอลำลูกกา มีค่าค้ำขึ้นบ่งชี้สถานภาพทางการประถมศึกษาสูงสุด และโรงเรียนวัดเขียนเขก อำเภอธัญบุรี มีค่าต่ำสุด
3. โรงเรียนในเขตรังสิตใต้ ร้อยละ 21.57, 43.14, และ 33.29 มีค้ำขึ้นสถานภาพทางการประถมศึกษาต่ำกว่า 80 อยู่ระหว่าง 80 ถึง 100 และสูงกว่า 100 ตามลำดับ

ในปีพุทธศักราช 2524 ประสิทธิ์ พงษ์เรืองพันธ์ (2524 : 71-73) ได้สำรวจสถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนในเขตทุ่งนุดาร่องใต้ จำนวน 36 โรงเรียน เป็นโรงเรียนประถมศึกษา 32 โรงเรียน และมัธยมศึกษา 4 โรงเรียน ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของโรงเรียน โดยวิธีการสำรวจโรงเรียน โดยคัดแปลงจากแบบสำรวจของ วิวัฒน์ ปานชุ่มจิตร และได้คำนวณหาค้ำขึ้นบ่งชี้สถานภาพทางการประถมศึกษาของ

แต่ละโรงเรียน รวมทั้งทำการวิเคราะห์บรรยายหาสถานภาพทางการมัธยมศึกษา ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. คำนวณบ่งชี้สถานภาพทางการประถมศึกษาที่มีค่าระหว่าง 59.93-216.44
2. โรงเรียนบ้านส้มโอง อำเภอบุพมรินทร์ จังหวัดร้อยเอ็ด มีค่าดัชนีบ่งชี้สถานภาพทางการประถมศึกษาสูงสุด และโรงเรียนหนองบัวคอนกอน กิ่งอำเภอนันทราษฎร์ จังหวัดร้อยเอ็ด มีค่าต่ำสุด
3. โรงเรียนประถมศึกษาในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ ร้อยละ 28.12 , 31.25 และ 40.63 มีดัชนีบ่งชี้สถานภาพทางการประถมศึกษาต่ำกว่า 80 อยู่ระหว่าง 80-100 และสูงกว่า 100 ตามลำดับ
4. โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตทุ่งกุลาร้องไห้มีสถานภาพต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
กองสถิติ และวิเคราะห์สภาพการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2526 : 1-111) ได้ทำการศึกษาดังสภาพการจัดการประถมศึกษาในเขตการศึกษา 7-12 เพื่อนำเสนอดัชนีทางการศึกษาที่น่าสนใจบางประการของจังหวัดต่าง ๆ ในเขตการศึกษา 7-12 ซึ่งได้จากข้อมูลโครงการวิจัย และวางแผนเพื่อพัฒนาการศึกษา โดยมุ่งวิเคราะห์สภาพการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา และลักษณะทั่วไปที่จะมีผลต่อการจัดการศึกษา ซึ่งวิเคราะห์ในระดับจังหวัด โดยเปรียบเทียบระหว่างจังหวัดต่าง ๆ ในเขตการศึกษาเดียวกัน โดยใช้ข้อมูลในปี 2523 และปี 2524 เท่านั้น ในการวิเคราะห์ค่าดัชนีของจังหวัดต่าง ๆ ได้ทำการแบ่งจังหวัดที่ทำการศึกษายเป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มสูง กลุ่มปานกลาง และกลุ่มต่ำ โดยใช้ค่าพิสัย (range) เข้ามาช่วยในการแบ่ง โดยแต่ละกลุ่มจะมีค่าพิสัยเท่ากัน และเท่ากับ 1 ใน 3 ของผลต่างระหว่างค่าสูงสุด และค่าต่ำสุดของค่านี้นั้น จังหวัดใดที่มีค่าดัชนีอยู่ในกลุ่มสูงจะมีสถานภาพนั้น ๆ ดีกว่าจังหวัดที่อยู่ในกลุ่มปานกลาง และค่าตามลำดับ นอกจากนี้ยังใช้การหาค่าดัชนีรวม (Composity Index) ซึ่งสร้างขึ้นมาจากค่านี้อยู่ตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไปที่มีคุณสมบัติในการชี้คุณภาพด้านเดียวกันแล้วแปลงเป็นคะแนนที่ (T - Score) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวกับจังหวัดระยองที่สำคัญพอสรุปได้ดังนี้

1. ในค่านจำนวนประชากรอายุ 7-14 ปีที่อยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาอยู่ใน
กลุ่มต่ำ

2. จำนวนนักเรียนต่อห้องอยู่ในระดับปานกลาง
3. พื้นที่โรงเรียนต่อนักเรียนอยู่ในระดับต่ำ
4. พื้นที่ใช้ประโยชน์ต่อพื้นที่ทั้งหมดอยู่ในระดับปานกลาง
5. สภาพอาคาร อยู่ในระดับสูง
6. จำนวนนักเรียนต่อครู อยู่ในระดับปานกลาง
7. จำนวนครูต่อโรงเรียน อยู่ในระดับปานกลาง
8. ครูที่ไม่มีวุฒิครูอยู่ในระดับปานกลาง
9. ครูที่มีวุฒิตั้งแต่อนุปริญญา อยู่ในระดับสูง
10. โอกาสขยายพื้นที่โรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง
11. การมีอุปกรณ์การเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง
12. การมีครุภัณฑ์ อยู่ในระดับสูง
13. สภาพแหล่งน้ำ เพื่อการบริโภคและอุปโภค อยู่ในระดับสูง

ในการศึกษาค้นคว้า (Composity index) ทั้ง 7 ด้านมีผลดังนี้

ด้านโอกาสทางการศึกษา (59.85) ด้านอาคารสถานที่ (54.71) ด้านความ
พร้อมของบุคลากร (43.70) สภาพทำเลที่ตั้งของโรงเรียน (24.71) การจัดสรรทรัพยากร
ทางการศึกษา (52.17) สิ่งอำนวยความสะดวกภายในโรงเรียน (58.96) สภาพเศรษฐกิจ
และสังคมในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ (53.65) รวมเฉลี่ย 47.68

จากการศึกษาค้นคว้ารายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่ายังไม่มีการศึกษา
ค้นคว้าถึงสถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดระยอง
โดยตรง ซึ่งเป็นเขตที่อยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ผู้วิจัยจึงได้ทำ
การวิจัยถึงสถานภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดระยอง เพื่อที่จะ
ได้ข้อมูลสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องจะได้นำไปใช้ต่อไป